

بررسی عوامل اجتماعی مربوط به اجرای مهریه ی زنان تازه ازدواج کرده شهرستان شهرکرد در سال 1389

سجاد اسدی پور¹
دکتر منصور حقیقتیان²
الهام ارسلانی مقدم³

چکیده

مهریه در ازدواج نقشی تعیین کننده دارد. بر اساس دستور شرع مقدس اسلام مهریه هدیه ای است که در ابتدای ازدواج از جانب مرد به زن داده می شود و می تواند ضامن تداوم پیوند زناشویی باشد، اما متأسفانه امروزه به اجرا گذارده شدن مهریه از جانب زنان مشکلات زیادی در جامعه را فراهم نموده است. هدف این پژوهش بررسی شرایط و عوامل اجتماعی موثر بر به اجرا گذاشتن مهریه در دختران تازه ازدواج کرده شهرستان شهرکرد در سال 1391 می باشد. پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی-تحلیلی با روش پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دختران تازه ازدواج کرده شهرستان شهرکرد می باشد که اقدام به اجرا گذاردن مهریه خود نموده اند. این جامعه آماری شامل 2293 نفر بوده است. حجم نمونه توسط فرمول کوکران برابر 328 نفر برآورد گردید که به 337 نفر افزایش یافته است. کلیه واحدهای آماری با استفاده از شیوه ی در دسترس انتخاب شده اند. تمام داده های مورد نیاز پژوهش با استفاده از دو پرسشنامه جمع آوری شده اند که شامل پرسشنامه ای محقق ساخته و پرسشنامه استاندارد جهت گیری دینی آلپورت بوده و در نهایت داده های جمع آوری شده با استفاده از نسخه 19 نرم افزار SPSS و توسط آزمون های رگرسیون خطی، تحلیل واریانس یک طرفه و t گروه های مستقل تجزیه و تحلیل شده اند. روایی ابزار به صورت صوری و محتوایی برآورد و پایایی ابزار توسط ضریب آلفای کرونباخ سنجش گردید که در تمامی ابعاد بالاتر از 0/7 به دست آمد. دستاوردهای پژوهش حاکی از آن است که پایگاه اقتصادی-اجتماعی (9/8% بسیار پایین، 19/6% پایین، 39/2% نزدیک به متوسط، 17/5% متوسط، 8% بالا و 5/9% بسیار بالا بوده است. و وضعیت اقتصادی

1. دانش آموخته کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، گروه جامعه شناسی، دهقان، ایران

2. عضو هیات علمی (استادیار) دانشگاه آزاد اسلامی، واحد دهقان، گروه جامعه شناسی، دهقان، ایران

3. دانش آموخته کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان، گروه جامعه شناسی، دهقان، ایران

خانواده آنان پایین تر از متوسط بوده، میزان تفاهم با همسر 3/6% کم، 38/6% متوسط، 34/7% زیاد و 23/1% بسیار زیاد و انگیزه های مادی پاسخگویان در ازدواج بالاتر از متوسط بوده است. در خانواده 14/8% طلاق وجود داشته است که بیشترین درصد به خواهر پاسخگویان متعلق بوده است. در خانواده 30/3% سابقه اعتیاد وجود داشته است که بیشترین درصد به برادر پاسخگویان تعلق داشته و در خانواده 12/5% سابقه زندان وجود داشته که بیشترین درصد به برادر پاسخگویان تعلق دارد. میزان نابسامانی در خانواده پاسخگویان در حد پایین تر از متوسط بوده است. جهت گیری دینی 34/1% پاسخگویان بیرونی و 65/9% درونی بوده است. میزان تمایل برای به اجرا گذاردن مهریه در 3/9% از پاسخگویان کم، 32/3% در حد متوسط و در 43/8% در حد زیاد بوده که نشانگر بالابودن تمایل پاسخگویان در این زمینه می باشد. نتایج آزمون فرضیه های تحقیق نشان داد که: سن، میزان مهریه، و نوع جهت گیری دینی بر به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران اثرگذار نبود، اما میزان تحصیلات دختران، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، مدت زمان آشنایی زوجین، نابسامانی در خانواده، میزان تفاهم بین زوجین، انگیزه های مادی دختران و میزان باورهای دینی، بر روی اجرا گذاردن مهریه دختران اثرگذار بوده است.

واژه های کلیدی:

مهریه، اجرا گذاردن، دختران، ازدواج - شهرستان شهرکرد

مقدمه

یکی از ابعاد و جنبه های مهم در ازدواج از دیر باز تاکنون مسأله مهریه بوده است. مسأله مهریه که دارای قدمت و نیز اهمیت غیرقابل تردید در ازدواج است در فرایند ازدواج دارای تأثیرات شگرف و غیرقابل انکاری می باشد. اما آنچه که امروزه در بعد جامعه شناسی نگرانی هایی را به وجود آورده است، استفاده ابرازی از مهریه می باشد. مهریه امروزه کارکرد اصلی خود را که در شرع مقدس اسلام برای آن در نظر گرفته است در حال از دست دادن است. چنانکه در متون فقهی آمده است، مهریه یا کابین پشتوانه مالی زنان است که در صورت فقدان شوهر از آن به عنوان پشتیبانی مالی و جلوگیری از به فساد افتادن استفاده می شود. اما امروزه می بینیم که این کارکرد به اسلحه ای در مقابل مردان، وسیله ای برای فخر فروشی و حتی به چشم منبع درآمد برای زنان و چیزهای دیگر تبدیل شده است باید ریشه های آن را در بستر اجتماعی جستجو نمود (شرف الدین، 1380: 26).

مهریه در نظام حقوقی خانواده از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و به عنوان یکی از حقوق مالی زن در جریان ازدواج، تاکنون کمتر مورد توجه منظرهای غیر حقوقی قرار گرفته است. سیرهٔ قولی و عملی ائمه و بزرگان نیز همواره به این امر تأکید نموده و سبک بودن میزان آن را به عنوان یک هدیه از طرف مرد توصیه کرده‌اند؛ ولی در گذر زمان این نوع نگرش متحول شده و مهریه به طور بی‌رویه افزایش یافته و به یک مسأله اجتماعی تبدیل شده است. از این‌رو بررسی همه جانبهٔ آن به منظور ریشه‌یابی مسأله و ارائه راه‌حل‌های ممکن ضروری است.

به اجرا گذارده شدن مهریه از سوی زنان و دختران امروزه به عناوین مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد حتی در دوران عقد مشاهده می‌شود و رواج آن به شدت در حال افزایش است و این امر خود مشکلات تابع را به وجود می‌آورد که از مهمترین آنها؛ عدم تمایل پسران به ازدواج و گریز از ازدواج آنان، بالا رفتن سن ازدواج، وفور طلاق، افزایش ناپهنجاری‌های جنسی و... که اگر درست موشکافی گردد، یکی از علل اصلی آن مشکلات مربوط به مهریه است (شاکری، بی تا: 19)

از سوی دیگر افزایش این پدیده و تکرار آن در جامعه موجب زندانی شدن عده زیادی از مردان می‌باشد که به عنوان یکی دیگر از سرچشمه‌های مشکلات اجتماعی که نمی‌توان از آن غافل گردید.

نگاهی به آمارهای مربوط به طلاق، اهمیت این موضوع را به خوبی نشان می‌دهد. نرخ طلاق جامعه در سال گذشته که در برخی از استانها از مرز 38% گذشته است (مرکز آمار ایران، 1389) در حال حاضر نیز طلاق در کشور به مرز 39 درصد رسیده است. همچنین میانگین عمر خانواده‌هایی که جدیداً به وجود آمده اند در حدود شش ماه است (مرکز آمار مجلس شورای اسلامی، 1390).

بر اساس آمار موجود در مرکز آمار ایران در سال 1365 در برابر هر 340 هزار و 342 ازدواج، 35 هزار و 211 طلاق در کشور ثبت شده است. این آمار در سال 1375 به 479 هزار و 263 ازدواج در برابر 37 هزار و 817 طلاق و در سال 1381 به 650 هزار و 960 ازدواج در برابر 67 هزار و 256 طلاق می‌رسد. اگر چه آمارهای مربوط به طلاق به دلایل مختلف از جمله ثبت نشدن در دفاتر، جاری کردن صیغه شرعی طلاق بدون درج محضری آن و... با کم شماری مواجه می‌شوند و چندان قابل استناد نیستند، ولی بررسی همین آمار و محاسبه شاخص‌هایی چون نسبت طلاق به ازدواج و یا نسبت طلاق به کل جمعیت نشان دهنده آن است که این آمار طی سال‌های مختلف

با نوساناتی روبه‌رو بوده است. بررسی رقم مطلق طلاق طی سال‌های 1365 تا 1381 نشان دهنده افزایش آمار طلاق طی سال‌های مورد بررسی است، اما محاسبه شاخص‌های آماری نشان می‌دهد در سال 1365 شاخص طلاق با افزایش روبه‌روست سپس طی سال‌های 1370 تا 1377 به تدریج کاهش می‌یابد و از سال 1379 تا 1381 این آمار مجدداً افزایش می‌یابد (مرکز آمار ایران، 1390، به نقل از پایگاه خبری الف، 1391).

موضوع مهریه و تغییر کارکرد آن در برخی از تحقیقات اجتماعی نیز بررسی و مورد توجه قرار گرفته است به عنوان نمونه در تحقیق هادی‌زاده (1389) مشخص گردید که اکثر دختران به اجرا گذارنده مهریه دارای نرخ بالایی از مهریه بوده‌اند، همچنین اکثر دختران طالب این موضوع از نظر مالی در شرایط چندانی مطلوبی به سر نمی‌برند. از سوی دیگر نتایج این تحقیق نشان داده است که بین نوع شغل شوهر و به اجرا گذارنده شدن مهریه از سوی همسر رابطه معناداری وجود دارد. نیز نتایج این تحقیق نشان داد که بالابودن میزان مهریه باعث افزایش طلاق می‌شود. همچنین یوسف‌زاده (1384) در تحقیق دیگر به پایش جامعه شناختی مهریه پرداخته و به این نتیجه رسیده است که در عصر کنونی علی‌رغم سفارش به سبک گرفتن مهریه، میزان آن در حال افزایش است و پیامدهایی از جمله تغییر در نوع همسرگزینی، کاهش نرخ ازدواج، ایجاد خصومت و دشمنی، احتمال سوداگری و موارد دیگر را به همراه دارد.

در تحقیق دیگری که گودرزی (1388) با عنوان «مهریه، حمایت یا اسلحه زن، آسیب‌ها و فرصت‌ها» انجام داده است؛ نشان داده که در حدود 29 درصد از زنان در حین عقد و نکاح رسمی مهریه خود را به اجرا گذارده‌اند، 38 درصد در شش ماهه اول زندگی و بیش از 70 درصد در یک سال اول زندگی، حدود 12% از آنان در حدود 5 سال اول زندگی و مابقی در سالیان زندگی مشترک بیش از 5 سال این عمل را انجام داده‌اند. همچنین نتایج تحقیق وی نشان می‌دهد که بیش از 40 درصد زنان به دلیل تنبیه مردان، 10 درصد به دلیل ازدواج پنهانی مردان، 27 درصد برای تأمین معاش و مابقی به دلیل جدایی از همسر اقدام به چنین کاری نموده‌اند. نتایج این تحقیقات تأکید می‌کند که موضوع مهریه امروزه در حوزه جامعه‌شناسی خانواده و ازدواج به یک مسأله اجتماعی تبدیل شده است و نیازمند توجه علمی و کالبدشکافی دقیق است.

شهرستان شهرکرد به عنوان یکی از مناطق کشور که دارای تغییرات اجتماعی شدید در این زمینه بوده است همگام با تغییرات جهانی و متأثر از شرایط اجتماعی به وجود آمده، در سال‌های اخیر در زمینه طلاق نوسانات بسیار زیادی دیده است این تغییرات علاوه بر گسترش اختلافات در جامعه، خانواده و ساختار آن را به شدت تحت تأثیر منفی قرار داده، سن ازدواج را به شدت بالا برده

و هراس از ازدواج مخصوصاً در بین پسران مجرد را به شدت افزایش داده است. حال این تحقیق به دنبال آن است که در شهرستان شهرکرد چگونه عوامل اجتماعی مختلف بر روی به اجرا گذارده شدن مهریه از سوی دختران و خانواده آنان تأثیر می گذارد؟

مبانی نظری تحقیق:

1. آثار و کارکردهای اجتماعی مهریه:

دورکیم میان پیامدهای کارکردی و انگیزش‌های فردی، آشکارا تمایز قائل می‌شود. در تبیین واقعیت اجتماعی، نشان دادن علت آن کافی نیست، بلکه ما باید در بیشتر موارد، کارکرد آن واقعیت را در تثبیت سازمان اجتماعی نشان دهیم (کوزر، 1380:2002). ممکن است افرادی با انگیزه‌هایی مشخص اقدام به کارهایی خاص کنند؛ ولی پیامد رفتار آنها مورد تأییدشان نباشد. بنابراین باید میان کارکردهای افزایش مهریه و دلایل افزایش آن تمایز قائل شده و هر کدام را به طور جداگانه بررسی نمود. در مواردی کارکرد مهریه همان است که افراد در پی آن هستند؛ ولی مواردی نیز وجود دارد که افزایش مهریه پیامدهایی داشته است که برای هیچ کس مشخص نیست. رابرت مرتن این نوع کارکردها را کارکردهای پنهان نام نهاده است. کارکردهای پنهان بر نتایج نامرئی و آثار غیر منتظره و غیر قابل رؤیت عادات و رسوم اجتماعی دلالت دارند. وجود کارکردی پنهان حاکی از این است که دگرگونی و انسجام اجتماعی حداقل تا حدودی غیر قابل کنترل و طرح ریزی است و تشخیص آن ساده نیست؛ زیرا هرکجا کارکردی نامرئی وجود داشته باشد، می‌تواند آثار و نتایج شناخته شده را دگرگون کند و آثار دیگری به جز آثار مورد نظر به بار آورد (توسلی، 1376: 222-223).

2. ارضای نیاز فطری

مهریه به عنوان یک سنت اجتماعی در پاسخ به نیاز فطری زن در راستای حفظ عزت و احترام وی، نقش مهمی در تعدیل روابط میان زن و مرد ایفا می‌کند. از آنجا که قدرت کنترل زن بر غرائز خود بیشتر از مردان است، لذا عزت و احترام خود را در این می‌بیند که از این فرصت استفاده کرده، با دوری از دسترسی مرد، خود را به یک موجود گرانبها و با ارزش تبدیل کند و بدینوسیله مردان را به گونه‌های مختلف از جمله خواستگاری، به سوی خود بکشاند و نمی‌خواهد خود را به صورت رایگان در اختیار مرد

قرار دهد، بدین سبب مرد را مجبور می‌کند برای دسترسی به آن هدیه‌ای را به عنوان مهریه به وی تقدیم کند (نوسلی، 1376: 226).

3. مهریه به عنوان بیمه اجتماعی

عده‌ای مهریه را به عنوان وسیله‌ای می‌دانند که در صورت وقوع طلاق می‌تواند مدت زمانی مشکلات ناشی از طلاق را جبران کند. زنان در جامعه ما بیش از مردان از طلاق متضرر می‌شوند؛ زیرا آنها در مقایسه با مردان بسیار کم امکان ازدواج مجدد دارند و معمولاً از منابع مالی یا شغلی سود آور برخوردار نیستند و از طرف دیگر زنان دارای هیچ گونه بیمه اجتماعی نمی‌باشند. در این شرایط، وصول مهریه، به خصوص اگر مبلغ قابل توجهی باشد، تا حدودی می‌تواند از مشکلات بعد از طلاق بکاهد. تمایل زیاد برخی از خانواده‌ها به مهریه زیاد ممکن است به همین علت باشد (کاظمی‌پور، 1385: 65).

4. ایجاد احساس امنیت نسبت به آینده

برخی از جامعه‌شناسان مهریه را یک وسیله تضمینی می‌دانند که در عین حال که هیچ ضمانت اجرایی ندارد؛ ولی یک احساس امنیت در فرد به وجود می‌آورد. همچنین به سبب احتمال طلاق و عدم حمایت جامعه از طریق قانون یا ایجاد امکانات کسب درآمد برای زن مطلقه، دختر و خانواده او به راه‌های فردی کشیده می‌شوند؛ از این رو زنی که ازدواج می‌کند، تنها از طریق مهریه بالا می‌تواند از وقوع طلاق جلوگیری کرده، یا زندگی پس از طلاق را برای مدتی تأمین کند (اعزازی، 1376: 103).

5. مهریه به عنوان یک ارزش نمادین

مناسب‌ترین وجه از میان وجوه متعدد تبیین مهریه در الگوی اسلامی تعبیر هدیه و پیشکش است. تأمل در مفاهیم و اصطلاحات آن نظیر نحلّه، صداق، عطیه و کابین بر بلاعوض بودن آن دلالت صریح دارد، کیفیت تشریح و وصف آن در آیات و روایات، توصیه‌های اخلاقی مؤکد به سبک گرفتن آن و استقرار بنای شرع بر تسامح در محاسبه ارزش مادی و اقتصادی آن از طریق معرفی برخی معادله‌های معنوی، سفارش به بخشش رضامندانه آن از سوی زن به عنوان راهی جهت تحکیم هرچه بیشتر بنیان خانواده، موقعیت حقوقی آن، همچون امهال در تعیین مقدار و ارجاع آن به تراضی

طرفین، اختصاص دادن مالکیت آن به زن به رغم تأمین نیازهای اولیه و ثانویه او از طریق الزام مرد به پرداخت نفقه، استقرار آن به مجرد عقد زناشویی، عدم رکنیت آن در عقد (برخلاف عوض در معامله)، عدم جریان برخی احکام و قواعد رایج در باب معاملات، مانند غر و غبن و... بر آن، احساس تعلق و نیاز مشترک زوجین به برقراری این پیوند و بهره‌گیری نسبتاً مساوی آنها از آثار و پیامدهای معنوی آن (و در نتیجه عدم وجود معادل مناسبی برای مهریه در جانب زن)، تحلیل موقعیت مرد در جریان زناشویی و مسأله خواستگاری و تقاضامندی وی و ... هدیه بودن این حق مالی را تأیید می‌کنند.

نکته مهم آنکه هدیه بودن مهریه و برخورداری از ارزش نمادین آن (یا به اصطلاح، داشتن خصیصه فرا اقتصادی و غیرانتفاعی) به عنوان اصل مهم، با انتظار تحقق آثار و پیامدهای روانی و اجتماعی مورد نظر عرف (در صورتی که ارزش مادی قابل توجهی داشته باشد)، همچون ارتقای حیثیت و اعتبار اجتماعی زن، بالابردن تشریفات ازدواج و ایجاد محدودیت در مسیر شکل‌گیری ازدواج مجدد، تثبیت خانواده و مهار طلاق، بالابردن ضریب اطمینان خاطر زن درمقابل حوادث تهدیدکننده‌ی غیرقابل پیش‌بینی، ایجاد امکان برای ورود زن به سایر عرصه‌های فعالیت اجتماعی، بالابردن تمایل خانواده زن به تأمین جهاز، جبران سهم الارث زن و تأمین نیازها و احتیاجات زن در صورت وقوع طلاق منافاتی ندارد؛ لذا هدیه بودن مهریه تعیین مقدار آن از سوی شرع و عرف، محوریت ویژگی‌های شخصی و شأن و موقعیت اجتماعی زن و نیز تمکن اقتصادی مرد در تعیین آن، در مقیاس ارزش سنجی مادی و اقتصادی با سبک بودن و سنگین بودن آن سازگار است. به عبارت دیگر، میان هدیه بودن با سبک گرفتن یا بی‌توجهی کامل به ارزش مادی آن هیچ نوع ملازمه منطقی وجود ندارد و نباید رویه اکثر عرف را به تخلف از منطبق دین متهم کرد (شرف‌الدین، 1380: 305).

6. تأثیر مهریه زیاد در روال زندگی

دکتر شیخ‌آوندی مدیر گروه علمی-تخصصی مسائل و آسیب‌های اجتماعی انجمن جامعه‌شناسی ایران معتقد است که برای ثروتمندان پرداخت مهریه تغییری در روال زندگی ایجاد نمی‌کند و فقط آنهایی که از طبقات متوسط جامعه هستند اوضاع برایشان کمی فرق می‌کند. او می‌گوید: مردهایی که ترس از طلاق و اجرا شدن مهریه‌های کلان

دارند، اتکا به نفسشان کمتر خواهد بود و در برخی موارد شاید قلدری به خرج بدهند و کار را به کتک و اذیت برسانند تا زن خودش زندگی را ترک کند (مجله خانواده، 1385: 44).

نباید فراموش کرد که مهریه عامل اتکا به نفس زنان است. می‌دانیم که به زنان در صورت مرگ همسر ارثیه بسیار کمی می‌رسد ولی از آنجا که در زمان تقسیم ارث مهریه زن بر همه چیز ارجحیت دارد بنابراین پرداخت آن از ارث، احتمال عسرو حرج زن را پایین می‌آورد. زنانی که تحصیلات، مهارت و توانایی زیادی ندارند بدون مهریه نمی‌توانند از پس هزینه‌های زندگی بربیایند. به نظر این جامعه‌شناس می‌توان به بیمه ازدواج و مهریه روی آورد. او می‌گوید: شرکت‌های بیمه می‌توانند براساس سنوات تأهل، ازدواج را بیمه و حق بیمه را از زوج یا زوجین دریافت کنند. او می‌گوید: شرایط موجود به گونه‌ای است که بد قولی و بی‌اعتمادی افزایش یافته است. زن‌ها برای دلخوش کردن خود یا خانواده‌شان میزان مهریه را افزایش می‌دهند، درحالی‌که برای دوام خانواده باید فکری کرد. شیخاوندی در مورد راه حل این قضیه می‌گوید: نباید در جامعه این همه برای پول تبلیغ کنند؛ تبلیغ‌هایی که در آن از مردم می‌خواهند در بانک‌ها پول بگذارند تا به ارتفاع دماوند پول جایزه بگیرند و خوشبختی‌ها را در شمش طلا و پول نشان می‌دهند. در هیچ کشور سرمایه‌داری به اندازه ایران در مورد سرمایه‌داری تبلیغ نمی‌کنند. باید برای کار و مهارت تبلیغ کنند، نه برای پول. باید همه دست به دست هم بدهیم تا برای دوام خانواده کاری بکنیم. مسأله چند بعدی را با راه‌حل‌های چند بعدی می‌توان حل کرد. با وجود مشکلاتی که بر سر گرفتن مهریه وجود دارد هنوز زیر گوش دختران زمزمه می‌شود که مهریه کلان، سنگینی دختر است و ثبات زندگی مشترک او را تضمین می‌کند؛ مهریه‌هایی که ضامن دوام زندگی نیستند و در بهترین حالت وجه‌المعامله در برابر مردان نامهربانی هستند که وعده‌های شیرین روزگار نامزدی را فراموش کرده‌اند (مجله خانواده، 1385: 45).

چارچوب نظری تحقیق

با مرور نظریه‌های جامعه‌شناختی مربوط به خانواده، و بررسی اجمالی آن‌ها به منظور تبیین مهریه به نظر می‌رسد نظریه‌های کارکردگرایی¹، نظریه مبادله² و نظریه آسیب‌شناسی مرتون³ از قابلیت لازم برخوردارند. از این رو توضیحی کوتاه درباره هر کدام از این دو نظریه به عنوان مقدمه ضروری می‌نماید.

1. نظریه کارکردگرایی

بر اساس نظریه‌ی کارکردگرایی هر فرهنگ، مجموعه‌ی به هم پیوسته، یگانه و نسبتاً منسجمی است که باید آن را به عنوان یک کل ملاحظه و تبیین کرد؛ از این رو جدا کردن یک عنصر یا ویژگی فرهنگی [همچون مهریه] یا یک نهاد [همچون خانواده] از بستر و زمینه‌ی اصلی آن، مانع از تبیین واقع بینانه‌ی آن خواهد بود؛ زیرا عناصر و ویژگی‌های فرهنگی در صورتی که خارج از موقعیت و جایگاه ساختاری شان در مجموعه مربوط و به گونه‌ای مستقل از ارتباط با سایر عناصر فرهنگی ملاحظه شوند، پدیده‌هایی بی‌معنا و غیر قابل تفسیر خواهند بود. نظریه پردازان کارکردگرا از خاستگاه پدیده‌های اجتماعی و نیز پیامدها و کارکردهای آن پدیده بحث می‌کنند. به بیان دیگر، نه فقط به فلسفه‌ی وجودی پدیده‌ها بلکه به نتایج خواسته یا ناخواسته‌ی آن‌ها نیز توجه می‌کنند که نکته‌ی بسیار مهمی است (کوزر⁴، 1380).

به تعبیر کوزر: «دورکیم میان پیامدهای کارکردی و انگیزش‌های فردی، آشکارا تمایز قائل می‌شود. در تبیین واقعیت اجتماعی، نشان دادن علت آن کافی نیست، بلکه ما باید در بیشتر موارد، کارکرد آن واقعیت را در تثبیت سازمان اجتماعی نیز نشان دهیم.» (کوزر، 1380: 202). با بهره‌گیری از این نظریه می‌توان جایگاه مهریه را در ارتباط با سایر عناصر موجود در نهاد خانواده به عنوان یکی از نیازهای محوری در نظام اجتماعی موجود دریافت؛ اینکه چگونه به وجود آمده و چه کارکردهایی دارد. در بیان کارکردهای مهریه باید گفت که: با بهره‌گیری از این نظریه می‌توان جایگاه مهریه را در ارتباط با سایر عناصر موجود در نهاد خانواده به عنوان یکی از نیازهای محوری در نظام

¹. Functionalism Theory

². Exchange Theory

³. Merton Cultural Pathology Theory

⁴. Kozer

اجتماعی موجود دریافت. برخی مهریه را نوعی ضمانت می‌دانند زیرا زن در بافت اجتماعی حلقه شکننده تری است و در بیش‌تر موارد، فرصت زیادی برای تولید ندارد و به نوعی ضمانت نیاز دارد؛ این ضمانت، یا پذیرش مسؤلیت او از سوی شوهر یا پدر است؛ یا داشتن ذخیره و پشتوانه مالی که او را از کار بی‌نیاز سازد و یا مهریه‌ای که برای اداری زندگی اش کافی باشد (فضل‌الله، 1383). برخی از جامعه‌شناسان کارکرد مهریه را تضمینی می‌دانند که با این حال که هیچ ضمانت اجرایی ندارد، ولی یک احساس امنیت در زن به وجود می‌آورد. همچنین، به سبب احتمال طلاق و عدم حمایت جامعه از راه قانون، مهریه‌ی بالا می‌تواند از وقوع طلاق جلوگیری کرده یا زندگی پس از طلاق را برای مدتی تأمین کند (اعزازی، 1387). برخی دیگر بر این باورند، از آنجا که قدرت کنترل زن بر غرایز خود بیشتر از مردان است، لذا عزت و احترام خود را در این می‌بیند که از این فرصت استفاده کرده، با دوری از دسترسی مرد، خود را به یک موجود گرانبها و با ارزش تبدیل کند. بدین سبب مرد را مجبور می‌کند برای دسترسی به او هدیه‌ای را به عنوان مهریه به وی تقدیم کند. برخی نیز باور دارند در صورت وقوع طلاق، وصول مهریه، بویژه اگر مبلغ قابل توجهی باشد، تا حدودی می‌تواند از مشکلات بعد از طلاق بکاهد. تمایل زیاد برخی از خانواده‌ها به مهریه‌ی زیاد ممکن است به همین علت باشد.

2. نظریه مبادله

در دید نظریه پردازان مبادله (فایده گرا)، انسان‌ها موجوداتی هستند که هدف و مقصود دارند. آن‌ها هزینه‌های هر یک از جایگزین‌های گوناگون را برای محقق ساختن اهداف مذکور محاسبه می‌کنند... ما موجوداتی هستیم که تلاش می‌کنیم تا در یک وضعیت، از یک سو منفعتی را جلب کرده و از سوی دیگر، هزینه‌ها را کاهش دهیم.... برای نظریه پردازان مبادله، در نهایت همه روابط اجتماعی عبارتند از مبادلاتی که صورت می‌گیرد بین عاملانی که برای گرفتن منافع از یکدیگر هزینه‌هایی را متحمل شده و نسبت هزینه و سود را محاسبه می‌کنند (ترنر، 1378: 55). بستان و همکاران (1388) با کاربرد این نظریه در خصوص مسایل خانوادگی بیان می‌کنند؛ بر اساس مبادله (بده و بستان) که بر پاداش یا مجازات استوار است، روابط اجتماعی بویژه روابط نزدیک همانند مبادلات تجاری بر حسب مفاهیم سود، زیان، هزینه‌ها، پاداش‌ها و مانند آن تبیین می‌گردد. در مبادله‌ی کالاها، هر یک از دو طرف در پی کسب سود بیشتر با هزینه‌ی

کمتر است. در روابط شخصی مانند روابط زن و شوهر نیز وضع از این قرار است. به محض آن که سود از هزینه بیشتر شود، شخص، در روابط خود با دیگران احساس خشنودی و آرامش می‌کند؛ اما اگر سود از هزینه کمتر شود، مبادله زیان آور خواهد بود و باعث ناخشنودی و به احتمال زیاد، به هم خوردن رابطه می‌گردد. در روابط نزدیک، افراد انواع گوناگون پاداش‌ها را با یکدیگر مبادله می‌کنند: محبت، حمایت عاطفی، ارضای جنسی، دارایی، موقعیت اجتماعی، جذابیت فیزیکی و غیره. مبادله موقعیت بهتر مردان و زیبایی زنان می‌تواند به ازدواج معنی دهد. اگر این وضعیت نابرابر (سطح بالاتر سواد مردان و زیبایی زنان) وجود نداشته باشد، هزینه‌ای که طرفین برای این مبادله میپردازند، همسان نخواهد بود و در این صورت طلاق معنا می‌یابد (آزاد ارمکی، 1386). دورکیم¹ میان پیامدهای کارکردی و انگیزش‌های فردی، آشکارا تمایز قایل می‌شود و در تبیین واقعیت اجتماعی، نشان دادن علت هر پدیده را کافی نمی‌داند بلکه بر این باور است که باید در بیشتر موارد، کارکرد آن واقعیت را در تثبیت سازمان اجتماعی نشان داد (کوزر، 1380). لذا، باید میان کارکردهای افزایش مهریه و دلایل افزایش آن تمایز قایل شده و هر کدام را به گونه‌ی جداگانه بررسی نمود. در مواردی، کارکرد مهریه همان است که افراد در پی آنند، ولی مواردی نیز وجود دارد که افزایش مهریه پیامدهایی داشته است که برای هیچکس مشخص نیست. مرتن² این نوع کارکردها را کارکردهای پنهان نام نهاده است. کارکردهای پنهان بر نتایج نامرئی و آثار غیر منتظره و رؤیت ناپذیر عادات و رسوم اجتماعی دلالت دارند که گاهی نیز منجر به بروز آسیب‌های غیرقابل پیش‌بینی می‌گردند (نوسلی، 1376).

3. نظریه آسیب‌شناسی مرتون

مرتون در نظریه‌ی آسیب‌شناسی فرهنگی بر این باور است: هنگامی که هنجارهای پذیرفته شده با واقعیت اجتماعی در تضاد و ستیزه باشند، مردم تحت فشار قرار می‌گیرند و آثار انحرافات در جامعه افزایش می‌یابد (مرتون، 1968). به باور مرتون مردم در جامعه از آن جهت به سوی انحراف و آسیب اجتماعی کشیده می‌شوند که اهداف اجتماعی -

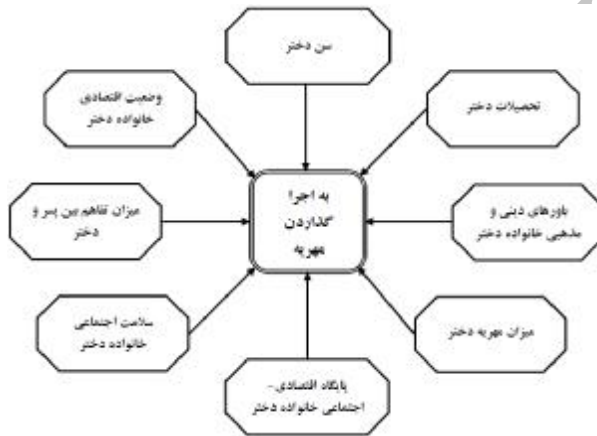
¹. Emile Durkheim

². Robert .K.Merton

فرهنگی جامعه را قبول دارند، اما شرایط و وسایل رسیدن به آن اهداف را قبول ندارند و یا وسایل رسیدن به اهداف را در دسترس ندارند (امام جمعه، 1387).

جوانان، امروزه برای دستیابی به پرستیژ اجتماعی تعیین مهریه سنگین را می‌پذیرند، در حالی که شرایط پرداخت آن را ندارند و همین مسأله سبب بروز آسیب‌های اجتماعی فراوانی شده است که برخی از این آسیب‌ها آشکار و برخی پنهان هستند.

مدل مفهومی تحقیق

روش

1. **روش پژوهش:** این تحقیق از نظر زمان؛ مقطعی، با توجه به هدف آن کاربردی، از نظر پنهانگر، از نظر چگونگی به دست آوردن داده‌های مورد نیاز در زمره تحقیقات توصیفی (غیرآزمایشی) و از دسته تحقیقات پیمایشی بوده و از حیث ماهیت تحقیق، از جمله تحقیقات همبستگی است.

2. **جامعه و نمونه آماری:** در این پژوهش جامعه آماری شامل تمامی دختران تازه ازدواج کرده شهرستان شهرکرد در سال 1391 بود که به هر دلیلی از همسر خود جهت جدایی به دادسراها و دادگاه‌های خانواده شهرکرد شکایت نموده و یا مهریه خود را به اجرا گذارده و یا به مراکز مشاوره خانواده ارجاع داده شده‌اند که تعداد آنها برابر با 2293 نفر بوده است. حجم نمونه تحقیق با استفاده از فرمول کوکران، بادر

نظر گرفتن آلفا برابر با 0/05 و p و q برابر با 0/5 برابر با 337 نفر محاسبه گردید. نمونه‌های آماری با استفاده از شیوه غیرنظامدار و به صورت در دسترس‌پذیر انتخاب گردیدند.

3. ابزار جمع آوری اطلاعات: ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش شامل

پرسشنامه‌ای محقق ساخته جهت سنجش متغیرهای وابسته و مستقل تحقیق بوده و نیز جهت سنجش نوع دینداری و میزان تدین افراد از پرسشنامه آلپورت¹ استفاده شده است. آلپورت و راس در 1950 این مقیاس را برای سنجش جهت‌گیری‌های درونی و برونی مذهب تهیه کردند. در مطالعات اولیه ای که بر این مبنا صورت گرفت مشاهده شد که همبستگی جهت‌گیری بیرونی با درونی 0/21 است. این آزمون در سال 1378 ترجمه و هنجاریابی شده است. همسانی درونی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ 0/71 و پایایی باز آزمایی آن 0/74 است (مختاری، 1379). روایی ابزار محقق ساخته نیز به صورت روایی صوری و محتوایی تعیین گردید و برای سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید که مشخص گردید میزان پایایی تمامی متغیرهای مورد نظر بالاتر از 0/71 بوده است.

برای تجزیه تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS، نسخه 19 و از سه آزمون رگرسیون خطی ساده، تحلیل واریانس یک طرفه و t گروه‌های مستقل استفاده شد.

متغیرهای تحقیق و شیوه سنجش آنها

در این تحقیق متغیر به اجرا گذاردن مهریه متغیر وابسته بوده که در سطح سنجش نسبی و کمی گسسته می‌باشد. متغیرهای مستقل تحقیق شامل؛ سن دختران، میزان تحصیلات دختران، وضعیت اقتصادی خانواده، پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده، میزان مهریه دختران، مدت زمان آشنایی زوجین با یکدیگر، نابسانی در خانواده دختران، میزان تفاهم بین دختر و پسر، انگیزه‌های مادی، نوع جهت‌گیری دینی است که سن، میزان تحصیلات و میزان مهریه متغیرهای آشکار و سایر متغیرهای مستقل پنهان می‌باشند. ویژگی‌ها و سؤالات سنجش‌گر هر یک از این متغیرهای تحقیق به شرح جدول زیر می‌باشد:

¹. Alport

جدول (1). متغیرهای تحقیق و معرفیها

نوع متغیر	نام متغیر	سطح سنجش	معرف
1. مستقل	سن	نسبی	سن:.....
2. مستقل	میزان تحصیلات	ترتیبی	بیسواد=0/ابتدایی=1/اهنمایی=2/متوسطه=3/دیپلم=4/ فوق دیپلم=5/لیسانس=6/فوق لیسانس=7/ دکتر=8
3. مستقل	پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده	ترتیبی	1. میزان تحصیلات، شغل، وضعیت استخدامی، میزان درآمد ماهانه فرد، همسر، پدر، مادر 2. میزان رضایت از وضعیت اقتصادی فرد و خانواده 3. میزان امکانات محل زندگی فرد، نام محل زندگی 4. متراژ منزل، قیمت هر متر منزل مسکونی 5. داشتن وسیله نقلیه، مدل خودرو، نوع (نام خودرو)
4. مستقل	میزان مهریه	نسبی و اسمی	میزان مهریه:..... تومان نوع مهریه به غیر از پول و سکه: آب و زمین کشاورزی / ملک و زمین / خانه و مغازه / سایر موارد
5. مستقل	مدت زمان آشنایی زوجین با یکدیگر	ترتیبی	1. مدت نامزدی یا عقد پاسخگو با همسر: به ماه و سال 2. نوع ازدواج: فامیلی / غیر فامیلی 3. نحوه آشنایی پاسخگو با همسر: در محل کار/در مکان تحصیل / از طریق رفقا و دوستان / همسایه / موارد دیگر 4. میزان آشنایی قبلی با همسر: خیلی کم تا خیلی زیاد 5. آشنایی پاسخگو قبل از عقد زناشوی با همسر: بله / خیر
6. مستقل	نابسامانی در خانواده	ترتیبی	1. وجود سابقه طلاق در خانواده: بله / خیر=0 2. چه کسی؟ پدر / مادر / برادر / خواهر 3. وجود سابقه اعتیاد در خانواده: بله / خیر=0 4. چه کسی؟ پدر / مادر / برادر / خواهر 5. وجود سابقه زندان در خانواده: بله / خیر=0 6. چه کسی؟ پدر / مادر / برادر / خواهر 7. میزان رضایت از روابط میان اعضای خانواده 8. میزان وجود دعوا و درگیری دایمی بین پدر و مادر 9. میزان مصرف مواد مخدر توسط برخی از اعضای خانواده 10. میزان سابقه زندانی شدن افراد خانواده 11. میزان اختلافات بین پدر و مادر 12. میزان سابقه جدایی و طلاق در خانواده 13. میزان مراجعه پدر و مادر برای طلاق از یکدیگر به دادگاه 14. میزان سابقه بگو مگوی پاسخگویان با خواهر و برادران 15. میزان عیب بودن طلاق در خانواده 16. میزان عاشق یکدیگر بود اعضای خانواده پدری
7. مستقل	میزان تفاهم بین دختر و پسر	فاصله‌ای	1. نداشتن مشکل با همسر خود 2. مهم نبودن برخی اختلاف سلیقه‌ها با همسر 3. درک یکدیگر به خوبی 4. رضایت از ازدواج با همسر فعلی. 5. امیدواری به حل برخی ویژگی‌های همسر به مرور زمان. 6. عدم رضایت از ازدواج اینچنینی. 7. وجود اختلافات زیاد بین تمامی زوجین در اوایل زندگی. 8. همدیگر دوست داشتن 9. احساس پشیمانی از ازدواج با همسر فعلی 10. حاضر نبودن به ازدواج با فردی غیر از همسر فعلی

1. قبول داشتن مهریه به عنوان یک پس انداز مادی. 2. فکر کردن به مهریه عنوان حل کننده مشکلات اقتصادی به در صورت بروز مشکل 3. پس انداز بودن مهریه برا زن. 4. تحریک شدن زن به گرفتن مهریه در صورت زیاد بودن 5. رفع تمامی مشکلات مادی و پولی با گرفتن مهریه 6. اشکال نداشتن طلب مهریه توسط زن از همسر 7. احتمال اجرا گذاردن مهریه توسط زن جهت پولدار شدن 8. آشنایی با افرادی که مهریه را بخاطر پول به اجرا گذارده اند 9. ازدواج زن با مرد جهت کسب پول از طریق مهریه	ترتیبی	انگیزه های مادی	8 مستقل
پرسشنامه آلپورت	ترتیبی	میزان باورهای دینی و جهت گیری دینی	9 مستقل
1. میزان موافقت با حق دهی به اجرا گذاردن مهریه. 2. میزان موافقت با به اجرا گذاردن مهریه در برخی مواقع. 3. به اجرا گذارده شدن مهریه در صورت مجبور بودن 4. استفاده از اجرای گذاردن مهریه برای تنبیه همسر 5. آمادگی همیشگی مرد برای پرداخت مهریه 6. میزان موافقت با: مهریه را کی داده و کی گرفته. 7. نگاه دایمی به مهریه ام به عنوان یک پس انداز 8. عدم تفکر به مطالبه مهریه ام از همسر 9. حق دهی به دخترانی که بابت مهریه خود شکایت می کنند 10. میزان ناپسند بودن مطالبه مهریه و حمایت قانون از آن 11. ناپسند نبودن شکایت از همسر بابت دریافت مهریه. 12. عدم به اجرا گذاردن مهریه حتی در صورت اجبار.	ترتیبی	میزان تمایل برای به اجرا گذاردن مهریه	10 وابسته

نتایج

در این بررسی نتایج به دست آمده نشان داد که تمایل دختران برای به اجرا گذاردن مهریه تنها در 3/9% از پاسخگویان کم بوده و میزان آن در 32/3% از دختران در حد متوسط و در 63/8% در حد زیاد می باشد که نشانگر بالا بودن تمایل پاسخگویان به این عمل می باشد. نتایج سنجش فرضیه های تحقیق نیز به قرار زیر است:

فرضیه اول تحقیق

بین سن دختران و به اجرا گذاردن مهریه رابطه وجود دارد.

جدول 1: تأثیر سن دختران بر به اجرا گذاردن مهریه

Anova		r ² تعدیل	r ²	r	Sig	t	S.E	بتا	شخصها متغیر
Sig	F								
0/142	2/172	0/003	0/006	0/08	0/142	-1/5	2/613	-0/141	سن

نتایج تحلیل واریانس یک طرفه و مقدار F حاصله که برابر با 2/172 در سطح معناداری 0/142 به دست آمده است، نشان از رد فرض مناسب بودن مدل رگرسیون توسعه داده شده دارد پس فرض خطی بودن رابطه بین سن دختران و به اجرا گذارده شدن مهریه رد می گردد. همچنین نتایج سنجش آزمون t که کمتر از مقدار استاندارد بوده (1/96) و با میزان خطایی بیشتر از حد استاندارد ($\alpha > 0/05$) حاصل شده است، نشان دهنده ی عدم تأثیر سن دختران بر تمایل آنان در به اجرا گذاردن مهریه می باشد بنابراین از مجموع نتایج به دست آمده می توان چنین نتیجه گیری نهایی نمود که: بین سن دختران بر به اجرا گذاردن مهریه توسط آنان رابطه وجود ندارد.

فرضیه دوم تحقیق

بین میزان تحصیلات دختران بر به اجرا گذاردن مهریه رابطه وجود دارد.

جدول 2: تأثیر میزان تحصیلات دختران بر به اجرا گذاردن مهریه

sig	F	M.S	S.S	d.f	منابع تغییرات
0/007	3/275	204/832	1024/159	5	بین گروهی
		62/542	2070/402	331	درون گروهی
			21725/561	336	کل

از آنجایی که مقدار آماره F (3/275) از حداقل نمره ی قابل قبول در سطح استاندارد (0/05) بیشتر و مقادیر F با میزان خطای (0/007) بدست آمده که از حداکثر میزان خطا یعنی (0/05) کمتر است، پس نشانگر تفاوت معنادار میزان تمایل دختران دارای سطوح مختلف تحصیلی بر به اجرا گذاردن مهریه می باشد و این نتیجه نشان می دهد که ارتباط منطقی بین تحصیلات دختران و اجرا گذاردن مهریه وجود دارد. پس

می‌توان فرض صفر را رد و فرض تحقیق را تأیید نمود. نتایج نشان می‌دهد؛ کمترین این نمره در بین دارندگان سطح تحصیلی دیپلم و لیسانس و بیشترین نمره در بین افراد دارای مدرک تحصیلی فوق لیسانس و ابتدایی می‌باشد یعنی افراد دارنده پایین ترین و بالاترین سطوح تحصیلی به ترتیب تمایل بیشتری به امر اجرا گذاردن مهریه دارند و سطوح تحصیلی میانی، تمایل کمتری به این کار دارند. پس می‌توان نتیجه‌گیری نمود که:

بین میزان تحصیلات دختران بر به اجرا گذاردن مهریه رابطه وجود دارد.

فرضیه سوم تحقیق

بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده دختران بر به اجرا گذاردن مهریه رابطه وجود دارد.

جدول 3: تأثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده بر به اجرا گذاردن مهریه

منابع تغییرات	d.f	S.S	M.S	F	sig
بین گروهی	5	1137/888	227/578	3/569	0/003
درون گروهی	331	20587/673	62/198		
کل	336	21725/561			

از آنجایی که مقدار آماره F حاصله (3/569) از حداقل نمره‌ی قابل قبول در سطح اطمینان استاندارد (0/05) بیشتر می‌باشد و مقادیر F مربوطه با میزان خطای (0/003) بدست آمده است که از حداکثر میزان خطا یعنی (0/05) کمتر است، بنابراین نشانگر وجود تفاوت معنادار میزان تمایل دختران دارای پایگاه اقتصادی-اجتماعی مختلف بر به اجرا گذاردن مهریه می‌باشد و این نتیجه نشانگر آن است که ارتباط منطقی بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده دختران و به اجرا گذاردن مهریه وجود دارد. پس می‌توان فرض صفر را رد و فرض تحقیق را تأیید نمود. نتایج نشان می‌دهد؛ تفاوت زیادی در بین میانگین نمره اجرا گذاردن مهریه افراد در پایگاه اقتصادی-اجتماعی مختلف وجود داشته و کمترین این نمره در بین افراد پایگاه اقتصادی-اجتماعی پایین و بیشترین نمره در بین افراد پایگاه اقتصادی-اجتماعی بالا می‌باشد یعنی افراد متعلق به طبقات اقتصادی-اجتماعی بالا، میل بیشتری از افراد متعلق به طبقات اجتماعی دیگر برای به اجرا گذاردن

مهریه دارند. نتیجه آنکه: بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده دختران بر به اجرا گذاردن مهریه رابطه وجود دارد.

فرضیه چهارم تحقیق

بین میزان مهریه بر اجرا گذاردن آن توسط دختران رابطه وجود دارد.

جدول 4: تأثیر میزان مهریه دختران بر به اجرا گذاردن مهریه

Anova		r ² تعدیل	r ²	r	Sig	t	S.E	بتا	شاخص‌ها متغیر
Sig	F								
0/647	0/21	-0/002	0/001	0/025	0/647	0/458	0	-0/6E10	میزان مهریه

نتایج تحلیل واریانس یک طرفه و مقدار F حاصله که برابر با 0/21 در سطح معناداری 0/647 به دست آمده است، نشان از رد فرض مناسب بودن مدل رگرسیون توسعه داده شده دارد پس فرض خطی بودن رابطه بین میزان مهریه دختران و به اجرا گذارده شدن مهریه رد می گردد اما مثبت بودن مقدار R حکایت از شیب مثبت و ضعیف رگرسیون دارد. همچنین نتایج سنجش آزمون t که کمتر از مقدار استاندارد بوده (1/96) و با میزان خطایی بیشتر از حد استاندارد ($\alpha > 0/05$) حاصل شده است، نشان دهنده ی عدم تأثیر میزان مهریه دختران بر تمایل آنان در به اجرا گذاردن مهریه می باشد. مقدار R به دست آمده (0/025) نشان دهنده ی رابطه بسیار ضعیف بین میزان مهریه و به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران است و نیز مقدار R² به دست آمده (0/001) نشانگر آن است که مقدار حدود 0/01 درصد از به اجرا گذاشته شدن مهریه توسط میزان مهریه تبیین می گردد مابقی علت متغیر وابسته را باید در سایر متغیرها جستجو نمود. از مجموع نتایج به دست آمده می توان چنین نتیجه گیری نهایی نمود که:

بین میزان مهریه دختران بر به اجرا گذاردن مهریه رابطه وجود دارد.

فرضیه پنجم تحقیق

بین مدت زمانی آشنایی زوجین با یکدیگر بر به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران رابطه وجود دارد.

جدول 5: تأثیر مدت زمان آشنایی زوجین با هم بر به اجرا گذاردن مهریه

sig	F	M.S	S.S	d.f	منابع تغییرات
0/001	7/532	451/857	1807/428	5	بین گروهی
		59/994	19918/133	331	درون گروهی
			21725/561	336	کل

از آنجایی که مقدار آماره F به دست آمده (7/532) از حداقل نمره ی قابل قبول در سطح اطمینان استاندارد (P.Value=0/05) بیشتر می باشد و مقادیر F مربوطه با میزان خطای (0/001) به دست آمده است که از حداکثر میزان خطای یعنی (0/05) کمتر است، بنابراین نشانگر وجود تفاوت معنی دار میزان تمایل دختران دارای سطوح مختلف مدت زمان آشنایی مختلف با همسر بر به اجرا گذاردن مهریه می باشد و این نتیجه نشانگر آن است که ارتباط منطقی بین مدت زمان آشنایی زوجین و به اجرا گذاردن مهریه وجود دارد. پس می توان فرض صفر را رد و فرض تحقیق را تأیید نمود. نتایج نشان می دهد؛ تفاوت زیادی در بین میانگین نمره اجرا گذاردن مهریه افراد در سطوح مختلف آشنایی زوجین با یکدیگر وجود داشته، کمترین این نمره در بین افراد دارای میزان آشنایی خیلی زیاد و زیاد و بیشترین نمره در بین افراد دارای آشنایی کم و خیلی کم می باشد یعنی با افزایش میزان آشنایی در بین زوجین تمایل به جدایی و نیز به اجرا گذاردن مهریه افراد کاهش می یابد. پس می توان نتیجه گرفت:

بین مدت زمانی آشنایی زوجین با یکدیگر بر به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران رابطه وجود دارد.

فرضیه ششم تحقیق

بین نابسامانی در خانواده دختران بر به اجرا گذاردن مهریه رابطه وجود دارد.

جدول 6: تأثیر نابسامانی در خانواده دختران بر به اجرا گذاردن مهریه

sig	F	M.S	S.S	d.f	منابع تغییرات
0/001	14/188	820/732	2462/196	5	بین گروهی
		57/848	19263/365	331	درون گروهی
			21725/561	336	کل

از آنجایی که مقدار آماره F به دست آمده (14/188) از حداقل نمره‌ی قابل قبول در سطح اطمینان استاندارد (P.Value=0/05) بیشتر می‌باشد و مقادیر F مربوطه با میزان خطای (0/001) به دست آمده است که از حداکثر میزان خطا یعنی (0/05) کمتر است، بنابراین نشانگر وجود تفاوت معنی‌دار میزان تمایل دختران دارای سطوح مختلف نابسامانی خانواده بر به اجرا گذاردن مهریه می‌باشد و این نتیجه نشانگر آن است که ارتباط منطقی بین نابسامانی در خانواده دختران و به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران وجود دارد. پس می‌توان فرض صفر را رد و فرض تحقیق را تأیید نمود. نتایج نشان می‌دهد؛ تفاوت زیادی در بین میانگین نمره اجرا گذاردن مهریه افراد در سطوح مختلف نابسامانی خانواده وجود داشته، کمترین این نمره در بین افراد فاقد نابسامانی در خانواده بوده و بیشترین نمره در بین افراد دارای نابسامانی زیاد و متوسط در خانواده می‌باشد این نتیجه بدان معناست که با افزایش میزان نابسامانی در خانواده، احتمال به اجرا گذاردن مهریه افزایش می‌یابد. پس می‌توان نتیجه گرفت که:

بین نابسامانی در خانواده دختران بر به اجرا گذاردن مهریه رابطه وجود دارد.

فرضیه هفتم تحقیق

بین میزان تفاهم بین دختر و پسر بر به اجرا گذاردن مهریه رابطه وجود دارد.

جدول 7: تأثیر میزان تفاهم بین دختر و پسر بر به اجرا گذاردن مهریه

sig	F	M.S	S.S	d.f	منابع تغییرات
0/004	4/616	289/11	867/33	5	بین گروهی
		62/637	20858/231	331	درون گروهی
			21725/561	336	کل

از آنجایی که مقدار آماره F به دست آمده (4/616) از حداقل نمره ی قابل قبول در سطح اطمینان استاندارد (P.Value=0/05) بیشتر می باشد و مقادیر F مربوطه با میزان خطای (0/004) به دست آمده است که از حداکثر میزان خطا یعنی (0/05) کمتر است، بنابراین نشانگر وجود تفاوت معنادار میزان تمایل دختران دارای سطوح مختلف تفاهم با همسر بر به اجرا گذاردن مهریه می باشد و این نتیجه نشانگر آن است که ارتباط منطقی بین میزان تفاهم پسر و دختر و به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران وجود دارد. پس می توان فرض صفر را رد و فرض تحقیق را تأیید نمود. نتایج نشان می دهد؛ تفاوت زیادی در بین میانگین نمره اجرا گذاردن مهریه افراد در سطوح مختلف تفاهم بین پسر و دختر وجود داشته، کمترین این نمره در بین زوجین دارای تفاهم بسیار زیاد و زیاد بوده و بیشترین نمره در بین زوجین دارای تفاهم کم می باشد، یعنی هرچه میزان تفاهم بین زوجین کمتر باشد، احتمال به اجرا گذاردن مهریه از سوی زنان بیشتر است. پس می توان نتیجه گرفت که:

بین میزان تفاهم بین دختر و پسر بر به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران رابطه وجود دارد.

فرضیه هشتم تحقیق

بین انگیزه های مادی بر به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران رابطه وجود دارد.

جدول 8: تأثیر انگیزه های مادی دختران بر به اجرا گذاردن مهریه

منابع تغییرات	d.f	S.S	M.S	F	sig
بین گروهی	5	7018/965	2339/655	52/977	0/001
درون گروهی	331	14706/596	44/164		
کل	336	21725/561			

از آنجایی که مقدار آماره F به دست آمده (52/977) از حداقل نمره ی قابل قبول در سطح اطمینان استاندارد (P.Value=0/05) بیشتر می باشد و مقادیر F مربوطه با میزان خطای (0/001) به دست آمده است که از حداکثر میزان خطا یعنی (0/05) کمتر است، بنابراین نشانگر وجود تفاوت معنادار میزان تمایل دختران دارای سطوح مختلف انگیزه های مادی بر به اجرا گذاردن مهریه می باشد و این نتیجه نشانگر آن است که

ارتباط منطقی بین میزان انگیزه‌های مادی دختران و به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران وجود دارد. پس می‌توان فرض صفر را رد و فرض تحقیق را تأیید نمود. نتایج نشان می‌دهد؛ تفاوت زیادی در بین میانگین نمره اجرا گذاردن مهریه افراد در سطوح مختلف انگیزه‌های مادی وجود داشته، کمترین این نمره در بین دخترانی است که فاقد انگیزه مادی بوده و بیشترین نمره در بین دختران دارای انگیزه‌های مادی زیاد می‌باشد یعنی با افزایش انگیزه‌های مادی در ازدواج؛ احتمال به اجرا گذارده شدن مهریه از سوی زنان افزایش می‌یابد. بنابراین می‌توان اینجنین نتیجه‌گیری نمود:

بین انگیزه‌های مادی بر به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران رابطه وجود دارد

فرضیه نهم تحقیق

بین نوع جهت گیری دینی خانواده دختران بر به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران رابطه وجود دارد.

جدول 9: تأثیر نوع جهت گیری دینی دختران بر به اجرا گذاردن مهریه

گروه‌ها	تعداد	میانگین	S.E	d.f	Sig	t
بیرونی	115	44/58	0/68	335	0/787	-2/71
درونی	222	44/83	0/57			

9

جدول 10: تأثیر میزان دینداری دختران بر به اجرا گذاردن مهریه

شاخص‌ها متغیر	بتا	S.E	t	Sig	r	r ²	Anova		
							r ² تعدیل	F	Sig
میزان مهریه	-0/307	0/08	-4/01	0/001	0/214	0/046	0/043	16/11	0/001

از آنجایی که مقدار t به دست آمده در آزمون این فرضیه برابر با (-0/271) بوده که از حداقل نمره‌ی قابل قبول در سطح اطمینان (P=0/05 و t=1/96) کمتر می‌باشد و این مقدار t در سطح اطمینان (0/787) به دست آمده است که از حداکثر میزان خطا یعنی

(0/05) بیشتر است، بنابراین نشانگر وجود عدم تفاوت معنی دار و قابل قبول میزان تمایل به اجرا گذاردن مهریه دختران دارای جهت گیری دینی درونی و بیرونی بوده است. بنابراین باید پذیرفت که: بین نوع جهت گیری دینی خانواده دختران بر به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران رابطه وجود دارد.

اما برای سنجش ارتباط بین میزان دینداری و به اجرا گذاردن مهریه دختران از آزمون رگرسیون خطی استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس یک طرفه و مقدار F حاصله که برابر با 16/11 در سطح معناداری 0/001 به دست آمده است، نشان از رد فرض نامناسب بودن مدل رگرسیون توسعه داده شده دارد پس فرض خطی بودن رابطه بین میزان دینداری دختران و به اجرا گذارده شدن مهریه تأیید می گردد. نیز مثبت بودن مقدار R حکایت از شیب مثبت و نسبتاً قوی رگرسیون دارد. همچنین نتایج سنجش آزمون t که بیشتر از مقدار استاندارد بوده (1/96) و با میزان خطایی کمتر از حد استاندارد (0/05) حاصل شده است، نشان دهنده ی تأثیر میزان دینداری دختران بر تمایل آنان در به اجرا گذاردن مهریه می باشد. مقدار R به دست آمده (0/214) نشان دهنده ی رابطه نسبتاً قوی بین میزان دینداری و به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران است و نیز مقدار R^2 به دست آمده (0/05) نشانگر آن است که مقدار حدود 5 درصد از به اجرا گذاشته شدن مهریه توسط میزان دینداری تبیین می گردد مابقی علت متغیر وابسته را باید در سایر متغیرها جستجو نمود. از مجموع نتایج به دست آمده می توان چنین نتیجه گیری نهایی نمود که: بین میزان دینداری دختران بر به اجرا گذاردن مهریه توسط آنان رابطه وجود دارد.

نتیجه گیری

در مجموع نتایج به دست آمده از سنجش متغیر وابسته تحقیق یعنی تمایل دختران برای به اجرا گذاردن مهریه نشان داد که میزان این متغیر تنها در 3/9% از پاسخگویان کم بوده و میزان آن در 32/3% از دختران در حد متوسط و در 63/8% در حد زیاد می باشد که نشانگر بالا بودن تمایل پاسخگویان به این عمل می باشد و این نتیجه گویای آن است که محقق در امر نمونه گیری در تحقیق خود توانسته است افراد واجد شرایط مطالعه زیادی را به دست آورد. آزمون فرضیه های تحقیق که با استفاده از سه

آزمون t گروه‌های مستقل، تحلیل واریانس یک طرفه و رگرسیون خطی انجام شده است نیز به قرار زیر بوده است:

در فرضیه اول ارتباط بین سن دختران و به اجرا گذاردن مهریه توسط آنان مورد بررسی قرار گرفته است. برای آزمون این فرضیه از رگرسیون خطی استفاده شده است. نتایج به دست آمده از سنجش این فرضیه نشان داده است که اگرچه دختران سنین پایین‌تر میل بیشتری به انجام این کار داشته‌اند، اما این نتیجه قابلیت تعمیم به تمامی نمونه‌ها را ندارد و رابطه معناداری بین این دو متغیر به دست نیامده است. بنابراین نمی‌توان پذیرفت که بین سن و به اجرا گذارده شدن مهریه توسط دختران رابطه وجود دارد. در هیچ یک از تحقیقات پیشین نتیجه مشابه یا متضادی با این نتیجه به دست نیامده است تا مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته و نتیجه‌گیری گردد.

در فرضیه دوم با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه به مقایسه میزان تمایل دختران در به اجرا گذارده شدن مهریه در سطوح مختلف تحصیلی پرداخته شده است. نتایج به دست آمده نشانگر وجود رابطه معنادار بین این دو متغیر می‌باشد. نتایج حاکی از آن است که دختران دارای تحصیلات ابتدایی و سپس فوق لیسانس یعنی پایین‌ترین و بالاترین سطوح تحصیلی بیشترین تمایل به این کار را دارا می‌باشند. و به ترتیب سطوح تحصیلی فوق دیپلم، راهنمایی، لیسانس و در کمترین سطح افراد دیپلمه دارای این تمایل می‌باشند. پس می‌توان پذیرفت که تحصیلات عامل مهمی در زمینه گرایش دختران در به اجرا گذاردن مهریه می‌باشد. از آنجایی که در تحقیقات مشابه انجام شده به این متغیر اشاره نگردیده است، عملاً امکان مقایسه نتایج به دست آمده از این پژوهش با سایر پژوهش‌ها وجود ندارد.

در فرضیه سوم نیز که با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه به بررسی ارتباط بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده دختران و تمایل آن بر به اجرا گذاردن مهریه پرداخته است، نتایج نشان داده است که این متغیر عاملی اثرگذار بر روی متغیر وابسته است. بدین معنا که بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و تمایل دختران بر به اجرا گذاردن مهری رابطه معناداری وجود دارد. نتایج دقیق‌تر تحقیق نشانگر آن است که تفاوت زیادی در سطوح مختلف به اجرا گذاردن مهریه توسط افراد در پایگاه اقتصادی-اجتماعی مختلف وجود داشته و کمترین این نمره در بین افراد با پایگاه اقتصادی-اجتماعی پایین و بیشترین نمره در بین افراد پایگاه اقتصادی-اجتماعی بالا می‌باشد اما

افراد متعلق به پایگاه اقتصادی-اجتماعی بسیار بالا دارای تمایل کمی به این مسأله بوده‌اند. در تحقیقات پیشین به تأثیر متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر اجرا گذارده شدن مهریه پرداخته نشده است تا عمل انطباق نتایج صورت گیرد.

در فرضیه چهارم با استفاده از آزمون رگرسیون خطی ساده به بررسی ارتباط بین میزان مهریه و تمایل دختران بر به اجرا گذاردن آن پرداخته شده است. نتایج به دست آمده از تحقیق نشانگر آن است که میزان مهریه عامل اثرگذاری بر متغیر وابسته نبوده و نمی‌توان پذیرفت که با بالا رفتن مهریه، تمایل افراد بر به اجرا گذاردن آن نیز افزایش می‌یابد. نتایج به دست آمده از آزمون این فرضیه با نتیجه تحقیق هادی‌زاده (1389) متفاوت است و در تحقیق خود به این نتیجه رسیده است که اکثر دختران به اجرا گذارنده مهریه دارای نرخ بالایی از مهریه بوده‌اند. وی در تحقیق خود به این نتیجه رسیده است که بالا بودن میزان مهریه باعث افزایش طلاق می‌شود. از نظر وی شاید عوام برای باور باشند که بالا بودن مهریه باعث عدم طلاق از سوی مرد است اما چنین نیست زیرا با افزایش میزان مهریه زنان احساس می‌کنند که دارای پشتوانه محکمی هستند و برای حفظ زندگی زناشویی از هنر زنانگی خود استفاده نکرده و آن را فراموش می‌کنند و ماحصل آن طلاق می‌باشد.

در فرضیه پنجم با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه به مقایسه میزان تمایل دختران بر به اجرا گذاردن مهریه در سطوح مختلف مدت زمان آشنایی زوجین پرداخته شده است. نتایج به دست آمده حکایت از آن دارد که این عامل بر به اجرا گذارده شدن مهریه از سوی دختران اثر معنادار دارد. نتایج دقیق این بررسی نشان داده است که کمترین تمایل بر به اجرا گذاشته شدن مهریه در زمانی بوده است که به میزان کم و خیلی کم از همسر خود آشنایی داشته‌اند و با افزایش میزان آشنایی زوجین، متغیر وابسته کاهش یافته است به قسمی که کمترین تمایل به این کار در زوجینی است که مدت زمان آشنایی بسیار زیاد و زیاد با یکدیگر داشته‌اند.

در فرضیه ششم نیز با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه به مقایسه میزان تمایل دختران بر به اجرا گذاردن مهریه در سطوح مختلف نابسامانی در خانواده دختران پرداخته شده است. نتایج به دست آمده حکایت از آن دارد که این متغیر نیز بر اجرا گذاشته شدن مهریه از طرف دختران اثر معناداری دارد. نتایج دقیق تعقیبی این بررسی نشان داده است که بیشترین تمایل بر به اجرا گذاشته شدن مهریه در دخترانی

بوده است که خانواده آنان به میزان متوسط و زیاد دارای نابسامانی بوده‌اند و با افزایش میزان نابسامانی در خانواده، متغیر وابسته نیز افزایش یافته است به قسمی که کمترین میزان تمایل به این کار در دخترانی است که خانواده آنان فاقد نابسامانی بوده است. در فرضیه هفتم نیز با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه به مقایسه میزان تمایل دختران بر به اجرا گذاردن مهریه در سطوح مختلف تفاهم بین دختر و پسر پرداخته شده است. نتایج به دست آمده حکایت از آن دارد که این متغیر نیز بر به اجرا گذاشته شدن مهریه از طرف دختران اثر معناداری دارد. نتایج دقیق بررسی نشان داده است که کمترین تمایل بر به اجرا گذاشته شدن مهریه در دخترانی بوده است که به میزان کم و متوسط دارای تفاهم با همسر خود بوده‌اند و با کاهش میزان تفاهم بین دختر و پسر، متغیر وابسته نیز افزایش یافته است به قسمی که کمترین میزان تمایل به این کار در دخترانی است که با همسر خود در حد بسیار زیاد دارای تفاهم بوده‌اند. در هیچ تحقیق دیگری نتیجه مشابه یا متضادی در زمینه تأثیر متغیرهای آورده شده در فرضیه‌های ششم تا هشتم تحقیق حاضر به دست نیامده است تا با نتایج به دست آمده در این فرضیه‌های تحقیق مورد مقایسه و بررسی قرار گیرد.

در فرضیه هشتم با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه به مقایسه میزان تمایل دختران بر به اجرا گذاردن مهریه در سطوح مختلف انگیزه‌های مادی در دختران پرداخته شده است. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که این متغیر هم بر به اجرا گذاشته شدن مهریه از طرف دختران اثر معناداری دارد. نتایج دقیق تعقیبی این بررسی نشان داده است که کمترین تمایل بر به اجرا گذاشته شدن مهریه در دخترانی بوده است که فاقد انگیزه‌های مادی از ازدواج و یا دارای انگیزه‌های کم بوده‌اند، و با افزایش میزان این متغیر، متغیر وابسته نیز افزایش یافته است به قسمی که بیشترین میزان تمایل به این کار در دخترانی است که دارای انگیزه مادی در سطح زیاد و متوسط بوده‌اند. همچنانکه در فرضیه‌های قبل اشاره گردید تنها در تحقیق هادی‌زاده (1389) نتایج مشابهی با نتیجه حاضر به دست آمده است. وی نیز به تأثیر انگیزه‌های مادی بر به اجرا گذارده شدن مهریه توسط دختران تأکید کرده است.

در فرضیه نهم با استفاده از آزمون t گروه‌های مستقل و رگرسیون خطی به بررسی ارتباط دینداری و نوع جهت‌گیری دینی خانواده با میزان تمایل دختران بر به اجرا گذاردن مهریه پرداخته شده است. نتایج به دست آمده حکایت از آن دارد که اگرچه بین میزان

تمایل دختران بر به اجرا گذارده شدن مهریه و نوع جهت‌گیری دینی خانواده آنان (جهت‌گیری دینی درونی و بیرونی) تفاوت معناداری به دست نیامده است، اما شدت و ضعف دینداری خانواده بر این متغیر اثرگذار بوده است چرا که آزمون رگرسیون خطی این مطلب را تأیید نموده و نشان داده است که بین میزان دینداری خانواده و به اجرا گذارده شدن مهریه توسط دختران رابطه معنادار منفی وجود دارد و با افزایش میزان دینداری خانواده تمایل دختران به این کار کاهش می‌یابد. در هیچ تحقیق دیگری نتیجه مشابه یا متضادی به دست نیامده است تا با نتایج به دست آمده در این فرضیه تحقیق مورد مقایسه و بررسی قرار گیرد.

جمع‌بندی نتایج تحقیق

در مجموع نتایج تحقیق نشان داد که میزان تمایل دختران بر به اجرا گذاردن مهریه بسیار زیاد بوده و در این راه نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان داد که: سن، میزان مهریه، وضعیت اقتصادی خانواده و نوع جهت‌گیری دینی بر به اجرا گذاردن مهریه توسط دختران اثرگذار نبوده است، اما عوامل دیگر همچون میزان تحصیلات دختران، پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده، مدت زمان آشنایی زوجین، نابسامانی در خانواده، میزان تفاهم بین زوجین، انگیزه‌های مادی دختران و میزان باورهای دینی بر به اجرا گذاردن مهریه دختران اثرگذار بوده است.

نتیجه‌گیری اخلاقی از تحقیق

در مجموع می‌توان نکات ذیل را به عنوان جمع‌بندی از تحقیق حاضر و نتایج جانبی آن مطرح نمود:

1. از بین عوامل مختلف؛ نسبه بودن مهریه، چشم هم چشمی، گسترش ارزش‌های اقتصادی و روحیه مادی‌گرایی و افزایش طلاق در جامعه عوامل بسیار مهم در افزایش مهریه به شمار می‌روند. کم رنگ شدن ارزش‌های اخلاقی و تضعیف جایگاه خانواده از طریق برخی نگرش‌های غرب‌گرایانه به افزایش طلاق و آن نیز به افزایش مهریه منجر گردیده است، لذا نهادینه کردن ارزش‌های اخلاقی و اهمیت هرچه بیشتر بر قداست خانواده به عنوان یکی از ویژگی‌های خانواده در مشرق زمین در طول تاریخ مورد تأکید قرار گیرد.

2. هرچند افزایش مهریه از جهاتی دارای کارکردهای مثبت است و انگیزه افراد برای افزایش آن چندان غیرمنطقی به نظر نمی‌رسد، اما از این طریق پیامدهای اجتماعی منفی به وجود می‌آید که قابل چشم پوشی نیست. به عنوان نمونه نمی‌توان به سادگی از کنار تأخیر ازدواج جوانان و جذب آنها به راه‌های نامتعارف ارضای جنسی عبور کرد. (البته تاثیر عوامل فرهنگی نیز بسیار مؤثر است) کسانی که از طریق افزایش مهریه در پی دست یافتن به اغراض شخصی هستند، توجهی به پیامدهای اجتماعی آن ندارند. شاید این فشار اجتماعی است که آنان را به اتخاذ اینگونه تصمیم وادار می‌کند.
3. دین، یکی از منابع مهم تولید ارزش و تعریف رفتار بهنجار در جامعه ماست. مهریه‌های سنگین از منظر دینی یک امر نابهنجار شمرده می‌شوند. روایات متعددی بر سبک بودن مهریه تأکید می‌کنند و افزایش آن را منشأ خصومت می‌دانند. برخی از جامعه‌شناسان در شناساندن رفتارهای بهنجار (الگوی رفتار پذیرفته شده از سوی اکثریت) از رفتار نابهنجار، فقط به تعاریف مرسوم در منابع غربی توجه می‌کنند و احیاناً در تحلیل و تبیین آنها دچار اشتباه می‌شوند.

منابع:

- آزاد ارمکی، تقی (1386)، جامعه‌شناسی خانواده ایرانی، چاپ اول، تهران: سمت.
- آزاد ارمکی، تقی و افسانه کمالی (1383)، اعتماد، اجتماع و جنسیت، بررسی تطبیقی اعتماد متقابل در بین دو جنس، مجله جامعه‌شناسی ایران، سال پنجم، شماره 2 (پیاپی 6)، تابستان.
- اعزازی، شهلا (1376)، جامعه‌شناسی خانواده، چاپ دوم، تهران: روشنفکران و مطالعات زنان.
- الوندی، مظفر (1388)، بررسی توصیفی وضعیت زندان‌های مهریه ای استان گیلان، نشریه روان‌شناسی و علوم تربیتی اصلاح و تربیت، اردیبهشت، شماره 84، صص 22-25.
- پولادی، ابراهیم (1382)، ماهیت حقوقی جهیزیه و تنظیم آن، دانشگاه امام صادق (ع)، دانشکده علوم انسانی.
- توسلی، غلامعباس (1376)، نظریه های جامعه شناسی، چاپ ششم، تهران: سمت.
- دامن پاک، ناهید (1382)، بررسی چگونگی اجرای حقوق مالی بانوان، به سفارش سازمان مدیریت و برنامه ریزی قم.
- رضوی، نجما و همکاران (1381)، بررسی وضعیت ازدواج جوانان، گزارش ملی جوانان نشر، سازمان ملی جوانان.
- ساروخانی، محمدباقر (1370)، مقدمه ای بر جامعه‌شناسی خانواده، تهران: کیهان.
- شاکری، ابوالحسن (بی تا)، بررسی اجمالی مهریه در تهران، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی، موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- شرف الدین، سیدحسین (1380)، تبیین جامعه شناختی مهریه؛ قم: مؤسسه امام خمینی.
- عزیززی، محمدرضا (1382)، مهری در مهریه نیست: مهریه؛ از عشق تا حرفه، نشریه فرهنگ و هنر، عروس هنر، مهر و آبان، شماره 23 و 24، صص 8-11.
- کوزر، لوئیس (1380)، زندگی و اندیشه بزرگان اجتماعی، ترجمه محسن ثلاثی؛ چاپ نهم، تهران: علمی.
- محبوبی‌منش، حسین (1383)، تغییرات اجتماعی ازدواج، کتاب زنان، سال 7 شماره 62.
- یوسف‌زاده، حسن (1384)، پایش جامعه شناختی مهریه، نشریه جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی، مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)، بهار، شماره 27، صص 48-48 و 50-50.
- Kar, Mehrangiz. (2001), which right, Which Task? About Legal Status of Women in the Family. Tehran: Iranian Society Publication
- 86. Kozer L. (2001), Social Elites Life and Thought. Translated by Salas, Mohsen. 9th ed. Tehran: Science Publication
- Merton, R.K. (1968), Social theory and social structure, New York
- www.usc.edu: glossary of Islamic terms & concepts: The encyclopedia of Islam, Leiden, Brill, 1999
- <http://www.iccmr.com/news-831.aspx>.http